

Economische modellen moeten de ongelijkheidspuzzel beter oplossen

Invloed van ongelijkheid op welvaart zou centraal moeten staan

Guus Berkhout

In het FD van 29 augustus daagt minister Ploumen de economische wetenschap uit om meer inzicht te geven in de relatie tussen ongelijkheid en armoede. Terecht, want het is een ingewikkeld kennisgebied met veel misvattingen. Die oproep heeft echter veel defensieve reacties opgeleverd. Uitgesproken afwijzend was het artikel van econoom Jan van de Poel in het FD van 5 september. De algemene strekking van zijn betoog was: “Laat de politiek zijn eigen boontjes maar doppen; wij wetenschappers laten ons niet misbruiken”. In het volgende zou ik graag een heel ander geluid willen laten horen.

Mondiaal spelen er op dit moment uiterst ingewikkelde vraagstukken: stagnerende economische groei, krimpende arbeidsmarkt voor de middenklasse, onbeheersbare migratiestromen en verslechtering van natuurlijke omgevingen. Het wordt steeds duidelijker dat de sectorale aanpak niet meer toereikend is om tot werkende oplossingen te komen. We zien wereldwijd een brede consensus ontstaan dat overheid, wetenschap en bedrijfsleven zullen moeten samenwerken om een doorbraak te forceren. De oproep van minister Ploumen past daar helemaal in.

Ervaring leert ons dat de economische wetenschap theoretische modellen heeft ontwikkeld die door hun axioma's verwijderd zijn geraakt van wat er in werkelijkheid gebeurt. Daarom geven die modellen weinig steun aan vragen uit de samenleving. In een recent artikel (FD van 3 september) laten Erken, Stegeman en Thurik zien dat het economische groeimodel van het CPB voor het doorrekenen van verkiezingsprogramma's geen raad weet met investeringen in onderwijs, R&D en ondernemerschap. Als een politieke partij daar op inzet, dan kom je er bij het CPB slecht vanaf. Dat is een verontrustende constatering, want juist die investeringen zijn de bron van toekomstige welvaart.

En hoe zit het met de invloed van ongelijkheid op de welvaart in een samenleving (land, stad, buurt), het onderwerp door Liliane Ploumen opgebracht? Als stuurgrootheid voor beleid vinden we ongelijkheid helemaal niet terug in economische groeimodellen. Hier zit dus een groot kennisgat. In ons big data onderzoek proberen we dat gat te dichten en kijken we naar de ontwikkeling van ongelijkheid in 150 landen gedurende de laatste 30 jaar van globalisering. Onze analyse laat zien dat wereldwijd ongelijkheid ('intra-country inequality') afneemt doordat veel arme landen harder groeien dan rijke landen. Maar bij individuele landen zit het met ongelijkheid ('inter-country inequality') duidelijk anders. Hier zien we dat er intrigerende patronen aanwezig zijn die aangeven dat ongelijkheid een niet-lineaire sleutelrol speelt in de ontwikkeling van nationale welvaart.

Kort samengevat hebben we ontdekt dat in de eerste groeifase de ongelijkheid in een land toeneemt, maar dat er vervolgens in de tweede groeifase weer een afname optreedt. We noemen dat het 'harmonica process': eerst profiteert vooral een ondernemende kopgroep (ongelijkheid neemt toe), daarna komt er behoefte om de achterblijvers er meer bij te betrekken (ongelijkheid neemt weer af). Dat laatste is niet een zaak van herverdelen maar van talentbenutting. Rijke landen, waar Nederland uiteraard bij hoort, zitten nu aan het eind van hun tweede groeifase en hebben dus een lage ongelijkheidsindex. Maar er zijn aanwijzingen dat er een derde groeifase is gestart, waarin een versnelling van de economische groei weer samengaat met meer ongelijkheid. Net als in de eerste fase lijkt zich dus weer een nieuwe ondernemende kopgroep te vormen. De grote vraag hier is, moet versnelling van groei altijd gepaard gaan met vergroting van ongelijkheid? En vooral, kan het in de toekomst ook anders? Buitengewoon belangrijke zaken waar de politiek terecht aandacht voor vraagt. Wij denken dat er betrouwbare antwoorden gevonden kunnen worden als we óók inzicht verwerven in ongelijkheid op stedelijk niveau. Big data 'socio-economic imaging' in grote steden zien wij als de volgende stap in het oplossen van de ongelijkheidspuzzel.

In conclusie, de economische wetenschap heeft een indrukwekkend gebouw van theoretische modellen opgetrokken die wetenschappelijk consistent zijn, maar die weinig raakvlak kunnen hebben met de werkelijkheid. Een legitieme vraag is dan ook wat die modellen bijdragen aan een betere samenleving. Investerings in onderwijs, R&D en ondernemerschap zouden toch allang een sleutelrol moeten spelen in economische modellen? En vooral ook, de

maatschappelijk zeer relevante vraag over de invloed van ongelijkheid op de welvaart van een samenleving zou toch een speerpunt in de onderzoekprogramma's van de economie moeten zijn? Misschien raakt de vraag van minister Ploumen, en de reacties daarop, wel de kern van het probleem in de economische wetenschap.

Guus Berkhout is emeritus hoogleraar geowetenschappen en is oprichter-directeur van het nieuwe 'Centre for Global Socio-Economic Change' (www.cfgsec.com).